

Independent Union of Research & Higher Education Employees of Croatia

**NEZAVISNI SINDIKAT ZNANOSTI
I VISOKOG OBRAZOVANJA**

SABOR
NEZAVISNOG SINDIKATA
ZNANOSTI I VISOKOG
OBRAZOVANJA

XI. Sabor Nezavisnog sindikata znanosti i visokog obrazovanja, lipanj 2026.

POLITIKA U ZNANOSTI I VISOKOM OBRAZOVANJU

1. Uvod

Hrvatska je u razmjerima Europske unije po površini i broju stanovnika relativno mala zemlja, čije probleme dodatno pogoršava trend iseljavanja stanovništva. Stoga očuvanje i razvoj ljudskih potencijala moraju biti strateški ciljevi našeg ekonomskog i društvenog razvoja. Ove ciljeve, međutim, nije moguće ostvariti bez učinkovitog sustava visokog obrazovanja i znanosti.

U protekle četiri godine, od zadnjeg Sabora našeg sindikata, u ovom sustavu dogodile su se neke uistinu važne promjene. Krajem 2022. godine donesen je novi (aktualni) Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (ZVOZD), potpisani su prvi cjeloviti programski ugovori s javnim institutima, ove godine i s javnim sveučilištima, za znanstveno-nastavna i znanstvena radna mjesta afirmiran je model tzv. garantiranog napredovanja, doneseni su novi Nacionalni sveučilišni, znanstveni i umjetnički kriteriji...

Neki od ovih poteza donijeli su uistinu pozitivne promjene i višu razinu uređenosti sustava; dio toga još uvijek ostaje na dobrim idejama uz vrlo slabu realizaciju, za neke promjene tek će vrijeme pokazati stvarne učinke, a za neke suštinski potrebne reformske zahvate i strateške odluke oni koji sustavom upravljaju i dalje, čini se, nemaju ni vizije ni političke volje.

Stoga je svrha ovog dokumenta ponuditi relativno sažet osvrt na aktualno stanje iz perspektive Sindikata, te pokušati definirati ključne prijedloge za poboljšanje sustava koje mi kao organizacija procjenjujemo istovremeno potrebnima i (možda) realistično ostvarivima u narednom četverogodišnjem razdoblju. Međutim, važno je pritom odmah naglasiti da je proteklo razdoblje karakterizirano uistinu ekonomski najboljom pozicijom Hrvatske od njezina osamostaljenja. Ulaskom u Europsku uniju Hrvatska je imala, i još uvijek ima, povlaštenu položaj u smislu mogućnosti i uvjeta alokacije europskih sredstava, a u fiskalnom smislu okolnosti za ozbiljne strateške reforme nikada nisu bile bolje. Stoga ćemo stanje sustava znanosti i visokog obrazovanja, kao i učinke uvedenih promjena i aktualne administracije koja sustavom upravlja, u ovom dokumentu ocjenjivati imajući u vidu te okolnosti.

Također, napominjemo da ovaj dokument nikako nije konačna i nepromjenjiva formulacija naših vrijednosti i ciljeva u pogledu politike u znanosti i visokom obrazovanju, već prije svega jedna podloga i otvoreni poziv za ozbiljnu raspravu s ciljem jasnijeg definiranja naših stavova. Počevši od ovog Sabora, vjerujemo da će u narednom četverogodišnjem razdoblju uslijediti niz kvalitetnih rasprava o ključnim temama za naš sustav, kako u okviru viših tijela Sindikata, naših regionalnih vijeća i svih podružnica, tako možda i u jednom posebnom tijelu (vijeću, odboru...) kojeg možemo utemeljiti s ciljem jasnog definiranja i afirmiranja politike Sindikata u znanosti i visokom obrazovanju.

2. Ključni problemi koje Sindikat uočava s obzirom na trenutno stanje, promjene koje su se dogodile u sustavu i one koje su najavljene, te svoju programsku orijentaciju

- Vlada i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih (MZOM) ni u proteklom razdoblju nisu bili u stanju vjerodostojno analizirati i valorizirati sve pozitivne doprinose sustava visokog obrazovanja i znanosti kao temeljnih preduvjeta osmišljavanja i planiranja nužnih promjena. Iako sustav visokog obrazovanja i znanosti i dalje daje nemjerljivo važan doprinos razvoju društva, doprinos bez kojega bi naše zaostajanje u odnosu na razvijenije članice EU bilo kudikamo veće, ključni dokumenti koji su opravdavali aktualne smjerove zakonskih promjena bili su nekritički orijentirani isključivo na slabosti i nedostatke. Nažalost, ovakav narativ i dalje je prisutan, najvećim dijelom bez stručno vjerodostojne argumentacije i ozbiljnih analitičkih podloga. Kontinuirana i

sustavna reprodukcija narativa o manjkavostima sustava znanosti i visokog obrazovanja, pri čemu se prešućuju pozitivna svojstva i pomaci, štetna je za sam sustav, štetna je kao polazište javnih politika i umanjuje moguće društvene i ekonomske učinke sustava.

- Da, u proteklom razdoblju broj javnih visokih učilišta i dalje je rastao, sustav javnih instituta se ne mijenja, broj studijskih programa i zaposlenika raste, broj studenata se smanjuje, a brojni nastavnici na javnim visokim učilištima u nadolazećem razdoblju mogli bi ostajati bez nastavne norme. I nema sumnje da je za ovo stanje najodgovornija Vlada, odnosno osnivač, iako se odgovornost akademske zajednice također ne smije ignorirati. Međutim, umjesto se da se kadrovski potencijal visokih učilišta intenzivnije usmjeri istraživanju i inovacijama, te suradnji s gospodarstvom uz punu afirmaciju svih triju misija sveučilišta, umjesto naglašavanja samo nastave, ovakvo stanje sustava koristi se gotovo isključivo u negativnom kontekstu. Osobito od strane osnivača. Konstruktivni prijedlozi Sindikata ignoriraju se bez argumenata te bez vizije i političke volje da se ovaj akutni problem adresira.
- Programski ugovori, kao ključna razvojna i nadzorna poluga osnivača kojom se mogu i trebaju adresirati ovi problemi, a ujedno i najvažnije organizacijsko oruđe autonomije javnih ustanova znanosti i visokog obrazovanja, pretvaraju se u još jednu propuštenu priliku. Za uvođenje cjelovitih programskih ugovora Ministarstvo nije pripremlilo niti sebe niti ustanove; pregovori su bili tek zadovoljavanje forme bez stvarnog sadržaja. Razvojnih sredstava gotovo i nema u okviru programskih ugovora, a realizacija, praćenje, izvještavanje i eventualno vrednovanje izvršenja ugovorenih obaveza zadaci su koje MZOM i ustanove „uče u hod“.
- Hrvatski znanstveni i visokoobrazovni sustav i dalje je opterećen nedostatnim upravljačkim kapacitetima na svim razinama sustava (od Ministarstva do čelnika pojedinih ustanova). Upravljanje ljudskim resursima, kao najvažnijom polugom razvoja, na brojnim je ustanovama nesustavno, bez vizije i strategije a ponekad i netransparentno.
- S punim pravom napušten je nepotreban i razvijenom svijetu nepoznat koncept znanstvenih zvanja. Postupak napredovanja i reizbora na radna mjesta značajno je unaprijeđen u smislu transparentnosti, trajanja i učinkovitosti postupka, a Ministarstvo je afirmiralo koncept tzv. garantiranog napredovanja koji zaposlenicima na znanstvenim, znanstveno-nastavnim i nastavnim radnim mjestima nudi izvanrednu karijernu perspektivu. Istovremeno, to nije praćeno strateškim planiranjem optimalne veličine sustava u pogledu broja istraživača. Perspektiva zaposlenika na nenastavnim i neznanstvenim radnim mjestima puno je lošija, karijerne perspektive i dalje nisu jasne i izvjesne, a nedavni rad na izmjenama i dopunama ZVOZD pokazao je da u Ministarstvu nema dovoljno ambicije, volje i kapaciteta za nužna unaprjeđenja sustava na temelju iskustava nastalih primjenom aktualnog Zakona.
- Iako je Vlada donijela novu Uredbu o koeficijentima kojom je od ožujka 2024. godine provedeno objektivno značajno povećanje plaća zaposlenih u državnim i javnim službama, uz iznimno visoka proračunska ulaganja, ove promjene provedene su nesustavno i brzopleto, uz ispravljanje nekih i istovremeno kreiranje dodatnih neravnoteža među radnim mjestima, bez kvalitetne analitičke podloge i uz potpuni izostanak stvarnog partnerskog rada sa socijalnim partnerima. A u ovom valu promjena sustav znanosti i visokog obrazovanja usporedivo je prošao vrlo loše, uz gubitak značajnih prava i dodataka koje smo teškom mukom izborili u prethodnom razdoblju.
- Vide se blagi pomaci u sustavu financiranja znanstvenih istraživanja kroz Hrvatsku zakladu za znanost, u smislu uspostave redovitosti i predvidljivosti natječaja te fleksibilizacije i modernizacije samog postupka prijave projekata. No, i dalje postoje velike razlike u prolaznosti projekata po znanstvenim područjima, manjkavosti u sustavu recenziranja i bodovanja projekata, pretjerana razina propisivanja pravila, previsoka razina krutosti u odobravanju promjena na odobrenim projektima. Nepovjerenje sustava u hrvatske znanstvenike možda se najviše materijalizira kroz rad HRZZ-a.
- Sustav je bio, i nadalje jest, nesklon pokušajima reforme i modernizacije te je ponajviše orijentiran očuvanju postojećeg stanja.

3. Koji su primarni uzroci navedenih problema iz perspektive Sindikata?

- Nepostojanje jasnih vizija i strategija upravljanja i razvoja sustava – još uvijek očekujemo administraciju (Vladu i Ministarstvo) koja će uistinu, na temelju kvalitetnih podloga i analiza, znati kakav sustav u ovom trenutku ima, što od njega želi dobiti u budućnosti, gdje su problemi i kako će se ciljanim reformskim potezima doći do unaprjeđenja.
- Kontinuirano političko zanemarivanje sustava – čini se da i dalje ne postoji iskrena motivacija politike za uređivanjem sustava. Političari ne vjeruju da je novo znanje ključna razvojna poluga i u pravilu su zadovoljni time da sustav i dalje može generirati odgovarajući broj diploma.
- Nepovoljan tretman sustava tijekom provedene reforme plaća u javnim službama, koji je rezultirao relativnim pogoršanjem pozicije plaća znanstvenika, sveučilišnih nastavnika i suradnika.
- Neadekvatna razina nacionalnog financiranja i loša raspodjela raspoloživih sredstava – Hrvatska se još uvijek nije ni formalno, niti u jednom dokumentu koji bi imao stvarnu legislativnu snagu, obvezala na konkretno i mjerljivo povećanje ulaganja u visoko obrazovanje i znanost, na razini i vremenskoj skali koja bi nas srednjoročno dovela na prosjek izdvajanja EU. Uslijed nedostatka analitičkih podloga, vizije i sustava redovitog vrednovanja, te posljedične veze s financiranjem, sredstva koja ulažemo uglavnom se raspodjeljuju po banalnim „povijesnim“ ili sirovim kvantitativnim kriterijima (brojevi studenata ili nastavnika i sl.). Gotovo ništa se nije promijenilo, ovaj trend nastavljen je i u programskom pregovaranju. I sve to u godinama ekonomskog uzleta i povijesno dobrih ekonomskih pokazatelja. Propuštena prilika, u doslovnom smislu.
- Komodificiran sustav financiranja visokih učilišta prije uvođenja programskog financiranja, po modelu školarina po glavi studenta. Navedeni model koji je bio na snazi gotovo dva desetljeća rezultirao je otvaranjem velikog broja studijskih programa s upitnom perspektivom, uvođenjem konkurentskog mentaliteta među javnim visokim učilištima, koja se financiraju iz istog izvora, služe istoj misiji i ostvaruju iste strateške ciljeve. Takav komodificiran sustav financiranja rezultirao je kvazi-tržišnim ponašanjem javnih ustanova pa onda i kvazi-profitnim pristupom u njihovom upravljanju.
- Povijesno velika ulaganja u sustav u proteklih pet godina uglavnom su usmjerena u zgrade i uredsku opremu, a ne u podizanje istraživačkih i inovacijskih kapaciteta. Propuštena je prilika za stvarnim podizanjem razine istraživačke infrastrukture (oprema, laboratoriji, softverski paketi itd.), a u budućnosti će biti teško osigurati dodatna značajna sredstva za potrebna ulaganja u kapitalnu, stvarno potrebnu istraživačku infrastrukturu, a ne zgrade koje se računovodstveno prikazuju kao takva ulaganja.
- Neadekvatno razumijevanje društvene uloge sustava te temeljnih prava i obveza pojedinaca, kako od strane onih koji u sustavu rade, tako i od strane onih koji njime upravljaju. Naime, iako su svjesni okolnosti koje smo prethodno ocrnali, brojni članovi akademske zajednice te politički administratori sustava (MZOM) u biti nisu svjesni važnosti svoje društvene uloge. Oni koji to jesu nerado se prihvaćaju kandidature za čelne pozicije, sustav izbora im ne ide na ruku, a posljedica je zabrinjavajući trend negativne selekcije za upravljačke pozicije, uz (pre)rijetke iznimke.

4. Osnovne promjene za koje se Sindikat zalaže i ocjenjuje realno ostvarivim u narednom četverogodišnjem razdoblju

- Razvoj nove dugoročne strategije razvoja sustava znanosti i visokog obrazovanja, koja bi analitički vjerodostojno konstatirala početno stanje, definirala ciljeve i očekivanja za naredno razdoblje i odredila mjere za njihovo ostvarivanje, kao i potrebne resurse koje je nužno osigurati.
- Donošenje jasne političke odluke i strateškog modela optimalnog iskorištenja znanstvenih, visokostručnih, inovacijskih i nastavnih kadrovskih potencijala sustava u okolnostima negativnih populacijskih trendova i pada broja studenata, uz afirmaciju cjelovite misije sveučilišta i snažno povezivanje s gospodarstvom. To zahtijeva sustavan i partnerski pristup reviziji studijskih

programa na razini cijelog sustava, a koji se neće provoditi pod prijetnjom zatvaranja ustanova i otkaza zaposlenicima.

- Dokidanje kvazi-tržišnog ponašanja ustanova u sustavu i napuštanje kvazi-poduzetničkog pristupa upravljanju, kroz jasno signaliziranje svim akterima u sustavu što je njihova društvena uloga i kako se ona ostvaruje.
- Razvoj upravljačkih kompetencija čelnika, ali i kadrovsko osnaživanje resornog ministarstva i ostalih potpornih ustanova u sustavu. Bez toga neće biti moguće adekvatno implementirati cjelovite programske ugovore, ni implementirati druge značajnije promjene u sustavu. Te kompetencije moraju biti usidrene u konceptu javnog menadžmenta, a ne tržišnog i profitnog pristupa. Hrvatskoj je potreban sustav razvoja znanja i vještina iz područja znanstvene politike i inovacijske politike.
- Unaprjeđenje pregovaračkog procesa i cjelovitih programskih ugovora, s ciljem afirmiranja financijske autonomije i odgovornosti ustanova, ali i uz jasnu zaštitu cijene rada;
- Definiranje osnovne i dopunske djelatnosti ustanove, uz zakonsku obvezu države da u potpunosti financira osnovnu djelatnost. Politika prema kojoj država očekuje da ustanove same sufinanciraju dio troškova osnovne djelatnosti usmjerava ustanove prema lošoj komercijalizaciji svojih kapaciteta, umjesto da se oni usmjeravaju prema transferu znanja i tehnologije.
- Nova i sustavna regulacija misije transfera znanja i tehnologije, koja će omogućiti da znanstveni instituti, sveučilišta, fakulteti i veleučilišta na smislen način surađuju s gospodarstvom, javnim tijelima, nevladinim organizacijama i drugim akterima, tako da im pruže usluge visoke razine stručnosti, koje u pravilu nisu dostupne na slobodnom tržištu. Takav sustav regulacije zahtijeva precizno reguliranje komercijalnih aspekata takve suradnje i namjenu takvih sredstava. Jasno definiranje misije, razine autonomije i strateških pravaca istraživanja javnih znanstvenih instituta, uz uvođenje vjerodostojnih kriterija vrednovanja znanstvene izvrsnosti.
- Puna zakonska i institucionalna zaštita radnih mjesta mladih znanstvenika (asistenata i viših asistenata) i njihova položaja u sustavu.
- Afirmativna zakonska (ZVOZD) regulacija radnih mjesta suradnika na projektima na tragu rješenja definiranih Uredbom o koeficijentima.
- Transformacija sustava vrednovanja pojedinaca i ustanova u smjeru jačanja kvalitativnih umjesto kvantitativnih indikatora, na tragu aktualnih europskih preporuka.
- Omogućavanje transparentnog izbora kompetentnih osoba u ključna tijela sustava (Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj, Hrvatska zaklada za znanost, Agencija za znanost i visoko obrazovanje itd.).
- Uvođenje prava na štrajk za akademska prava i slobode.

5. Što konkretno učiniti – obrazloženja i prijedlozi iz pozicije Sindikata

U nastavku teksta opširnije obrazložimo pozicije Sindikata oko odabranih konkretnih pitanja, od kojih se mnoga izravno vežu za trenutno aktualni postupak izmjena Zakona o visokom obrazovanju i znanosti, kao i za pregovore za Granski kolektivni ugovor u našem sustavu.

- **DRŽAVA MORA MOĆI KVALITETNO PRATITI, ANALIZIRATI I VREDNOVATI SUSTAV AKO ŽELI UVESTI DOBRO CILJANE PROMJENE.** Svi dionici sustava visokog obrazovanja i znanosti svakodnevno svjedoče njegovim brojnim nedostacima. Nažalost, iako puno toga konkretno vidimo svaki dan kao pojedinci na svojim ustanovama, na razini sustava u cjelini to uglavnom osjećamo intuitivno, bez pravih analitičkih podloga i redovitog praćenja stanja. Koliko je u stvari dobar naš sustav visokog obrazovanja? Koliko je produktivna i kvalitetna naša znanost? Je li zaista tako crno kao što se to iščitava iz većine preambula ključnih zakonskih ili strateški važnih dokumenata (npr. NPOO ili ZVOZD)?

Najkraće rečeno, nije. Naši uvidi, ali i nedavne publikacije i istupi pojedinih vrlo aktivnih članova Sindikata, vrlo uvjerljivo ukazuju da smo značajno bolji no što se deklarira u takvim dokumentima. Posebice u odnosu na to što bismo imali pravo očekivati u odnosu na nacionalnu razinu ulaganja. I u biti nema nikakve potrebe reformske zahvate pravdati nekritički odabranim i nevjerodostojnim pokazateljima koji nas pokazuju lošijima no što uistinu jesmo.

Međutim, kako zaista stojimo u relativnom odnosu prema državama i sustavima s kojima se želimo i/ili možemo smisleno uspoređivati? Vjerodostojan odgovor na to pitanje nemamo, jer Vlada i MZO do sada nisu pokazali da su u stanju napraviti kvalitetnu, stručno utemeljenu analizu postojećeg stanja, a još manje afirmirati model redovitog praćenja i vrednovanja učinkovitosti pojedinih ustanova i sustava u cjelini. Bez toga je gotovo nemoguće kreirati dobro ciljane reformske zahvate, bez toga je nemoguće dobiti kvalitetnu podršku najvažnijih dionika u sustavu, bez toga se predlagači promjena bespotrebno izlažu (ne)opravdanoj kritici i/ili kritizerstvu onih koji promjene ne žele i kojima postojeća neuređenost sustava odgovara. Vlada i MZOM moraju naći kapacitet za ozbiljnu i vjerodostojnu analizu. Ako to unutarnjim kapacitetima i kompetencijama nisu u stanju, na raspolaganju im je čitav sustav visokog obrazovanja i znanosti. A može pomoći i Sindikat.

- **DRŽAVA MORA BITI U STANJU DONIJETI VALJANE POLITIČKE ODLUKE S CILJEM OPTIMALNOG KORIŠTENJA KADROVSKIH POTENCIJALA SUSTAVA ZNANOSTI I VISOKOG OBRAZOVANJA U OKOLNOSTIMA DEPOPULACIJSKIH KRETANJA I SMANJENJA BROJA STUDENATA.** Kao što smo napomenuli, u RH je i dalje prisutan trend povećanja broja ustanova i studijskih programa, uz istovremeno smanjenje broja studenata. Navedena ekspanzija programa i ustanova u sustavu koji ima relativno ograničene kadrovske potencijale, dovodi u pitanje kvalitetu nastave i znanstvenog rada na novoosnovanim ustanovama, fakultetima i studijskim programima. U kontekstu uvijek oskudnih javnih sredstava, bujanje ustanova i programa dovodi i do dodatnog financijskog opterećivanja sustava. Financiranje svega dovodi do činjenice da ništa nije financirano adekvatno.

Ne manje važno, osobito iz sindikalnog vidokruga, veći broj nastavnika i programa u kombinaciji s manjim brojem studenata nužno postavlja temelje za multipliciranje problema zadovoljavanja nastavne norme na znanstveno-nastavnim i nastavnim radnim mjestima. Na ovakve okolnosti nadovezuju se površne teze o „višku“ zaposlenika u sustavu (ne samo na sveučilištima i veleučilištima), o jednostavnim i logičnim rješenjima usmjerenima na smanjenje broja radnih mjesta (čitaj otpuštanje), ili korigiranje brojnih ugovora o radu na manju satnicu, sve kako bi se kadrovski kapaciteti sustava sveli na mjeru koja je državi „objektivno dovoljna“. Nažalost, i neočekivano (valjda), ovakav narativ neformalno se promovira unutar MZOM-a, njega se rado i očekivano dohvaćaju mediji, on i „običnim“ građanima djeluje logično i lako branjivo. Prihvaćanje ovakvog razmišljanja može imati upravo tragične posljedice za razvoj društva i države, stoga ovo pitanje Sindikat ocjenjuje ponajvažnijim problemom kojim se moramo intenzivno baviti u narednom razdoblju. Jer:

- Za proliferaciju javnih visokih učilišta i programa odgovorna je prije svega država kao osnivač, iako se odgovornost akademske zajednice ne može i ne smije negirati. No, Vlada je ta koja donosi osnivačke odluke, koja kasnije pretežito financira naše ustanove, koja vrednuje (ili ne) naše ustanove, koja donosi (ili ne) odgovarajuće korektivne odluke u slučaju neproduktivnih ustanova i/ili programa. I koja je u konačnici izravno odgovorna za depopulaciju kojoj svjedočimo posljednjih godina, sada dodatno naglašenu odlaskom upravo mladih, često onih visokoobrazovanih, ili onih koji to tek trebaju postati;
- Vlada i MZOM su ti koji ne koriste programske ugovore za optimiziranje studijskih programa i kadrovske slike naših ustanova, niti za poticanje ključne misije sveučilišta usmjerene ne samo nastavi, već istraživanju i stvaranju novih znanja te njihovom prijenosu u društvo i gospodarstvo. Iako je koncept programskih ugovora nominalno uveden upravo s tom svrhom;
- Vlada i MZOM za sada ne prihvaćaju argumente Sindikata koji ukazuje da činjenica o nominalno i prosječno dostatnom broju nastavnika u odnosu na aktualni, ili realistično

dostiživ broj studenata u narednom razdoblju, ne znači da nužno imamo „višak“ visokoobrazovanog kadra u sustavu. Mi, naime, i dalje imamo ustanove ili programe na kojima je nastavnika premalo, a imamo, logično, i one koji imaju višak nastavnika u odnosu na broj studenata. Imamo, međutim, i strateški važne studijske programe koji se naprosto moraju održati bez obzira na minimalan broj studenata, a takve programe Ministarstvo mora moći prepoznavati i održavati;

- Ako se i prihvati površni argument o višku nastave i nastavnika u odnosu na broj studenata, Ministarstvo u ovom trenutku naprosto nije u stanju apsorbirati činjenicu da Hrvatska, iako u prosjeku ima dostatan broj visokoškolskih nastavnika, i dalje ima nedostatan broj istraživača u odnosu na broj stanovnika u usporedbi s ekonomski najrazvijenijim europskim zemljama! Upravo onima s čijim se ekonomijama te obrazovnim i znanstvenim sustavima volimo uspoređivati.

Stoga, umjesto otpuštanja ili smanjivanja satnice za ljude u koje je država tijekom njihova školovanja uložila iznimno visoka sredstva, Sindikat predlaže sustav fleksibilnog normiranja nastavnog i znanstvenog rada, uz intenzivnije uključivanje zaposlenika na znanstveno-nastavnim i nastavnim radnim mjestima u proces istraživanja, stvaranja inovacija, visokostručnoga rada i prijenosa znanja u gospodarstvo. Iako je ovakvo rješenje optimalno za sve dionike, valjane (ili gotovo nikakve) protuargumente nismo čuli, a političke volje i kompetencije za adresiranje ovog uskoro gorućeg problema još uvijek nema.

- **PROGRAMSKO FINANCIRANJE JE POTENCIJALNO KORISTAN ALAT, NO POTREBNO GA JE ZNAČAJNO UNAPRIJEDITI I ISPRAVNO IMPLEMENTIRATI.** Relativno nedavno uvođenje tzv. cjelovitih programskih ugovora, čime se nominalno afirmira svrhovitost autonomije i odgovornost ustanova, pokazalo se kao nepripremljen proces koji će teško postići željene učinke. Pregovarački postupak bio je vrlo slabo pripremljen, kako od strane MZOM tako i na strani ustanova, za što (opet) najveću odgovornost bez sumnje snosi administracija koja je proces inicirala. Najveći i najvažniji dio programskih ugovora, osnovna komponenta, bila je utemeljena na krajnje upitnim, tzv. povijesnim pokazateljima, dok su razvojne i izvedbene komponente ugovora ostajale na razini simboličnog (pod)financiranja, i to u godinama u kojima se država nominalno nalazila u najboljoj ekonomskoj situaciji od osamostaljenja.

Time se pregovarački proces sveo na rudimentarni oblik komunikacije između Ministarstva i čelnštva sveučilišta i javnih instituta, bez stvarnog prostora za stratešku argumentaciju od strane ustanova, i bez stvarnih financijskih poluga za strateška poboljšanja. U takvim okolnostima, programski ugovori koji su uslijedili na sveučilištima, nakon prethodnog traljavog iskustva s javnim institutima, sklopili su se bez transparentnog i argumentiranog opravdanja za značajno povećanje broja radnih mjesta, a zainteresirana javnost i mediji dugo nisu imali priliku vidjeti sadržaj potpisanih ugovora, bez obzira na to što se radi o javnim ustanovama koje su pretežito financirane novcem hrvatskih građana. Rezultat je dodatni gubitak vjerodostojnosti i reputacije, kako Ministarstva, tako i akademske zajednice, uz recikliranje medijskih teza o neopravdanom zapošljavanju. Istovremeno, u radu na izmjenama i dopunama aktualnog ZVOZD-a Ministarstvo nije pokazalo nikakvu namjeru poboljšati postupak pregovaranja ili uopće koncept programskih ugovora.

- **DRŽAVA TREBA DEFINIRATI I U CIJELOSTI FINANCIRATI OSNOVNU DJELATNOST.** Radi jasnoće i konzistentnosti u odnosu na razne aspekte i probleme financiranja, trebalo bi zakonski definirati i razlikovati osnovnu i dopunsku djelatnost javnih visokih učilišta i javnih znanstvenih instituta te jasno definirati iz kojih se izvora one financiraju.

Osnovnu djelatnost trebale bi činiti znanstvena istraživanja, nastava i umjetnička djelatnost, kao i stručni rad kada je on neposredna pretpostavka ili posljedica znanstvenog rada ili je u funkciji kvalitete nastavnog i znanstvenog procesa. Prilikom sklapanja programskih ugovora nužno je predvidjeti da se osnovna djelatnost primarno financira sredstvima osnivača i namjenskim prihodima.

Dopunske djelatnosti mogu obuhvaćati poslove kojima se visoka učilišta i javni instituti smiju baviti u skladu sa Zakonom, podzakonskim aktima i Kolektivnim ugovorom za znanost i visoko obrazovanje. Obavljanje takvih poslova u pravilu treba financirati iz nenamjenskih donacija i vlastitih prihoda ustanove, a iznimno i sredstvima općih prihoda i primitaka državnog proračuna, ako za to postoji važan društveni i razvojni interes. Primjerice, u kategoriju dopunskih poslova pripadaju stručni i znanstveni projekti visokih učilišta i javnih instituta koji se obavljaju za tržište i u tržišnim uvjetima, kao i različite vrste nastavnih programa, tečajeva, radionica i slično, koji se ne smatraju studijima u smislu ZVOZD-a i nisu dio temeljne djelatnosti (normirane radnim normama Kolektivnog ugovora).

Obavljanje osnovne djelatnosti ustanove ne smije ovisiti o vlastitim prihodima ustanove, no projekcije ovih prihoda trebaju biti uzete u obzir u okviru programskih ugovora.

- **POTREBNO JE ZAŠTITITI RADNI ODNOS I POLOŽAJ ASISTENATA.** Nužno je asistentima sačuvati radni odnos i suprotstaviti se tendencijama prekarizacije tih radnih mjesta. Suprotno tendencijama koje se pokušavaju formalizirati kroz izmjene i dopune ZVOZD na kojima se trenutno radi, potrebno je zadržati minimalno i dostatno trajanje ugovora o radu na radnim mjestima asistenata i viših asistenata na sveučilištima i javnim institutima, koje bi objektivno omogućavalo kvalitetan završetak doktorskog studija ili poslijedoktorskog usavršavanja.

Status i prava asistenata i viših asistenata koji rade na javnim ustanovama mora biti jednak, bez obzira rade li na sveučilištima ili institutima, te neovisno o izvoru njihova financiranja (HRZZ, EU projekti, drugi kompetitivni istraživački projekti, projekti s gospodarstvom...).

Uvođenju dodatne kategorije asistenata, koji bi se zapošljavali na kraće ugovore, bez obaveze upisivanja doktorskog studija, treba se snažno suprotstaviti. Eventualni dodatni rad u nastavi, ili na projektima različitog tipa i trajanja, može se bez problema zadovoljiti zapošljavanjem osoba na različitim radnim mjestima stručnih ili projektnih suradnika, u skladu sa Zakonom i Uredbom o koeficijentima.

- **POTREBNO JE UNAPRIJEDITI REGULACIJU NASTAVNIH RADNIH MJESTA.** Trenutno postoji neujednačenost u stupnjevima karijernog napredovanja nastavnih radnih mjesta na sveučilištima i veleučilištima, kao i različite argumentacije složenosti pojedinog nastavnog radnog mjesta na različitim ustanovama u sustavu. Zakonodavac bi trebao posvetiti veću pažnju definiranju uloge nastavnih radnih mjesta te jasno propisati na kojim ustanovama mogu postojati koja radna mjesta nastavnika i s kojom svrhom, uskladiti njihove karijerne mogućnosti i uvjete napredovanja te primanja prilagoditi složenosti i važnosti njihove uloge u nastavnom procesu.
- **POTREBNO JE OJAČATI KADROVSKE POTENCIJALE USTANOVA.** Ustanovama često upravljaju pojedinci koji nemaju odgovarajuće znanje i iskustvo u upravljanju ljudima i resursima, a još manje specifična znanja iz financijskog poslovanja, ekonomske poslovanja te iz pravnih i radno-pravnih pitanja. Sukladno tome, nužno je posvetiti više pažnje razvoju upravljačkih i stručnih kapaciteta ustanova te kontinuirano raditi na unaprjeđenju uvjeta rada i materijalnoj poziciji stručnih službi.
- **MOGUĆNOST RADA NAKON 65. GODINE NE SMIJE BITI BEZUVJETNA, NITI NA ŠTETU MLADIH ZAPOSLENIKA.** Potrebno je i poželjno, kako u nastavi tako i u znanosti, zadržati najbolje nastavnike i znanstvenike i nakon navršениh 65 godina života. Ako su Vlada i MZOM voljni, i imaju dostatna financijska sredstva za produljenje radnog odnosa na znanstveno-nastavnim i znanstvenim radnim mjestima do 67. godine, Sindikat će takvu mjeru pozdraviti, uz nužne uvjete: a) da je mjera utemeljena na jasnim kadrovskim planovima unutar programskih ugovora ustanova, tako da produljenje radnog odnosa ne utječe negativno na karijerno napredovanje mladih (asistenata i viših asistenata); b) da se mogućnost produljenja radnog odnosa otvara uz nužan preduvjet potrebe za određenim radnim mjestom, prije svega u smislu jasno dokazive nastavne i/ili istraživačke aktivnosti kandidata za produljenje; te c) da, ako MZOM konzistentno primjenjuje koncept tzv. garantiranog napredovanja, takva mogućnost bude otvorena svim zaposlenicima na znanstveno-nastavnim i znanstvenim radnim mjestima.

- **POTREBNA JE JASNA REGULACIJA STRUČNOG RADA U SUSTAVU.** Stručni rad je u praksi sastavni dio radnog procesa ustanova, nekada kao nerazdvojni dio nastavnog i znanstvenog procesa, a nekada kao zasebni rad za tržište, te bi ga kao takvog ZVOZD trebao u adekvatnoj mjeri prepoznati, kategorizirati i regulirati. Stručni rad predviđen je statutima naših sveučilišta, uvjet je rektorskog zbora za izbor u nastavna zvanja i propisuje se u općim aktima ustanova. On je također i sastavni dio ugovora o radu zaposlenika na nekim ustanovama.

Međutim, potrebno je definirati koji je i kakav rad za tržište poželjan, potreban i dopušten na sveučilištima i javnim institutima, a koji na veleučilištima. U kojem opsegu? Kako se taj rad može plaćati, ako je odrađen za tržište? Po tom pitanju sustav je trenutno potpuno neuređen. Zarada od rada za tržište isplaćuje se kao udio u dobiti, umjesto temeljem kriterija količine odrađenog rada. Negdje se rad za tržište plaća kroz plaću, a negdje kroz drugi dohodak, negdje to porezna uprava dopušta, a negdje ne dopušta. Da bi se navedene stvari u određenoj mjeri definirale, Zakon treba dati načelne odrednice, a preciznije uređenje trebaju dati Kolektivni ugovor za znanost i visoko obrazovanje te Pravilnik ministarstva o vlastitim prihodima.

- **SUSTAVU JE POTREBNA VEĆA RADNO-PРАВNA FLEKSIBILIZACIJA.** Radno-pravna rješenja u sustavu treba prilagoditi kreativnom i visokostručnom radu. Ta pitanja ne može regulirati Zakon o radu, jer se radi o specifičnostima našeg sustava te je navedeno potrebno regulirati resornim Zakonom. Jedan od primjera je regulacija prekovremenog rada u okviru koje bi bilo korisno dopustiti veći broj prekovremenih sati za znanstveno i nastavno osoblje te dopustiti da se prekovremeni rad može planirati na razini jedne godine.

Također, važna je potreba sustava regulirati i uputiti ustanove kako isplaćivati drugi dohodak vlastitim zaposlenicima te omogućiti relaksiranije plaćanje visokostručnoga i specijaliziranog rada putem drugog dohotka, pogotovo kada je riječ o međunarodnim projektima.

- **NUŽNO JE UVESTI PRAVO NA ŠTRAJK ZBOG AKADEMSKIH PRAVA I SLOBODA.** Hrvatska je jedina zemlja u demokratskom svijetu u kojoj nije moguć štrajk za akademska prava i slobode, zbog proturječnih i nejasnih odredbi Zakona o radu te zbog demokratskim standardima potpuno neprimjerenih i nestručnih odluka hrvatskih sudova, koji su poistovjetili način upravljanja kompanijom u gospodarstvu s upravljanjem na sveučilištu i time zanemarili akademsku samoupravu, kao pravo *sui generis*. Štrajk je ljudsko pravo, potvrđeno međunarodnim konvencijama i nedopustivo je da pravni poredak u RH to nije jasno definirao. Navedeno je nužno regulirati u prijedlogu izmjena i dopuna aktualnog ZVOZD-a.

U Tuheljskim Toplicama 12. lipnja 2026.

Po ovlaštenju Velikog vijeća za Sabor pripremili:
dr. sc. Tvrtko **Smital**, predsjednik Sindikata
prof. dr. sc. Dragan **Bagić**, član Malog vijeća